

QARAQALPAQ XALÍQ ERTEKLERINDEGI SÍYQÍRLÍ BUYÍMLARRDÍN METAFORALÍQ MÁNISI

Kunnazarova Sh.M.

Qaraqalpaqstan awıl xojalıǵı hám agrotexnologiyalar institutı

Kirisiw. XXI ásirde payda bolǵan jańa filologiyalıq baǵdarlar til ózgesheliklerin jańa kózqaras, normalar tiykarında úyreniwdi talap etedi. Filologiya hám mádeniyattanıw iliminiń óz-ara baylanısı nátiyjesinde júzege kelgen lingvokulturologiya tarawınıń payda bolıwı «dúnyanıń tillik kórinisi», «konsept» hám «diskurs» túsiniqleriniń ilimde qollanıwına sebep boldı. Lingvokulturologiya ilim tarawında metaforalar xalıqtıń dúnyanı ańlawdaǵı milliy kózqarasın bildiriwde áhmiyetli lingvokulturologiyalıq qural sıpatında qaraladı. Dástúriy filologiyada metafora sóz mánisiniń awıspalı mánige ótiw procesin ámelge asırıwshı semantikalıq mexanizmlerden biri sıpatında izertlengen. Filologiya pániniń stilistika bóliminde bolsa metafora sóylewdiń ekspressivligin támiyinlewshi hámde mániniń anıq hám tásirsheń bayanlanıwına xızmet etiwshı metodikalıq qural sıpatında táriyiplenedi. Lingvokulturologiyalıq izertlewler sheńberinde alıp barılǵan ilimiy izleniwler metaforanı belgili bir milletke tán bolǵan milliy, ózine tán hám turaqlı dúnyaqarastı sáwlelendiriwshı tiykarǵı kognitivlik hám mádeniy qurallardan biri sıpatında úyreniw zárúrligin kórsetedi. Metaforalar kóp jıllar dawamında xalıq sanasında bekkem saqlanıp kiyatırǵan leksikalıq birlikler arqalı ańlatıladı. Ádette, til biliminde metaforalar awıspalı mánige iye sózler járdeminde júzege keledi. Ásirese, ertekler tekstinde qollanılgan metaforalar xalıqtıń milliy dúnyaqarasın, oylaw tereńligin hám ruwxıy tájiriyesin sáwlelendiriwshı ótkir mánige iye bolǵan leksemalar hám de dórendi birliklerden quralǵan.

Temaǵa baylanıshı ádebiyatlardıń analizi. Jańa túsiniqler, óz gezeginde til qubılısların «insan, til, mádeniyat» prizması járdeminde úyreniw zárúrligin payda etti. Sonıń ushın V.N.Teliya bul tuwralı bılay jazadı: «Lingvokulturologiya insan, anıǵıraq aytqanda, adamdaǵı mádeniy faktordı izertleytuǵın pán».[1]. Bul bolsa, lingvokulturologiyanıń orayı mádeniyat fenomenini bolǵan insan haqqındaǵı antropologiyalıq paradigmaǵa tán bolǵan jetiskenlikler kompleksi ekenligin bildiredi. G.G.Slishkinniń pikirinshe, "Lingvokulturologiya insan faktorına, anıǵıraǵı, insandaǵı mádeniyat faktorına baǵdarlanǵan." [2]. Lingvokulturologiyanıń orayı mádeniyat fenomeninen ibarat bolıwı insan haqqındaǵı ilimniń antropologiyalıq paradigmaǵa tiyisli qubılıs ekenliginen derek beredi. N.Alefrenko lingvokulturologiyanı tómendegishe táriypleydi: "Lingvokulturologiya til bilimi hám mádeniyattanıw menen tıǵız baylanısqan bolıp, ol sintezlewshi qásiyetke iye. Onıń tiykarǵı itibarı tilde túsindiriletuǵın mádeniy dálillerge qaratıladı." [3]. Lingvokulturologiya arnawlı pán tarawı sıpatında zamanagóy til biliminde birqansha túsiniqlerdi keltirip shıǵardı: lingvokulturema, mádeniyat tili, mádeniy tekst, mádeniyat koncepti, submádeniyat, lingvokulturologiyalıq paradigma, mádeniy universalıya, mádeniy miyras, mádeniy dástúrler hám t.b. A.Vejbiskayanıń atap ótiwinshe, mádeniy ózine tánlik mádeniy universalıyalardıń júzege shıǵıwın talap etedi. Hárqanday salıstırıwda ulıwmalıq hám individual belgiler bolıwı kerek [4]. Sonday-aq, lingvokulturologiyanıń tiykarǵı túsiniq apparatına mentalitet, mentallıq, úrp-ádetler, mádeniyat sheńberi, mádeniyat túri, civilizaciya hám basqalar kiredi.

Ertekler tilinde qollanılgan metaforalar qaraqalpaq xalqınıń milliy-mádeniy qádiriyatları haqqında bahalı lingvokulturologiyalıq maǵlıwmatlardı kórsetedi. Bul metaforalardıń kópshiligi predmet mánisin bildiriwshı leksemalar arqalı tikkeley real mánisti emes, al mádeniy konnotaciyanı ańlatıwǵa xızmet etedi. Qálegen kórkem shıǵarma tilinde qollanılatuǵın súwretlew qurallarınıń sóylewdegi qunı, sózdiń tásirsheńligin hám estetikalıq tartımlılıǵın arttırıw imkaniyatları til iyeleriniń álemde ózine tán tárizde ańlawı menen belgilenedi. Barlıq metaforalar antropocentrik xarakterge iye bolıp, olar insan oy-pikirińiń nátiyjesinde dóretiledi hám sóylewshiniń haqıyqatlıqqa bolǵan qatnasın bildiredi. Sonlıqtan, metaforalıq túsiniktiń qalıplesiwinde insańǵa tán qaysı belgiler tiykar bolǵanın anıqlaw úlken ilimiy áhmiyetke iye.

Metafora dúnyaǵa milliy kóz-qarastı bildiriwshı tiykarǵı qurallardan biri bolıp esaplanadı. Bul maqalada metaforanı ańlaw hám dúnyaqarastı túsindiriwdiń ózine tán, specifikalıq usılı sıpatında izertlew maqset etilgen.

Tallaw hám nátiyjeler. Adamzat payda bolǵannan baslap barlıqtı ańlaw hám túsiniwge umtılıp kelgen. Bul pikirlew háreketleri ápsana, ráwiyat hám ertek janrlarında awızeki hám de jazba derekler arqalı ańlatılǵan. Bul derekler tilinde xalıq sanasına sińip ketken dáw, peri, jalmawız kempir, shaytan sıyaqlı mifologiyalıq personajlar, sonday-aq, predmet mánisin ańlatıwshı sıyqırlı hasa, dástúrhan, ushar geyim, tez júrer gewish sıyaqlı buyımlar menen bir qatarda uw, sıyqırlı taraq, sıyqırlı murt, sıyqırlı alma sıyaqlı túsiniqler ónimli jumсалǵan. Waqıttıń ótiwi menen bunday birlikler qollanılwı jaǵınan ádewir sheklengen bolsa da, óziniń kórkemlik qunın saqlap qalǵan. Házirgi waqıtta olar awıspalı mánide, stilistikalıq qural - metafora sıpatında aktiv qollanıлмақта. Zamanagóy til biliminde dúnya kórinislerin izertlewde metaforanıń ónimlilik, onıń tilde júzege keliw ózgesheliklerin táriyplew, sonday-aq, bul qubılıstıń insan sanasında dúnyanı ańlaw procesinde qalıplesiwi hám verbal bayanlawǵa aylanıwına túrtki bolǵan til quralların anıqlaw úlken áhmiyetke iye.

Kórkem shıǵarmalarda tildiń ishki mazmunı kórinip, onda milliy mádeniyatımızǵa tán bolǵan lingvokulturologiyalıq birlikler sáwlelenedi. Bul birlikler xalıqtıń turmısı hám dóretiwshilik tájiriyesi menen tikkeley baylanıshı bolıp, olar belgili bir adam tárepinen jaratılmaǵan hám tosınnan payda bolmaǵan, al jámiyettiń tariyxıy rawajlanıwı nátiyjesinde qalıplesken. Qaraqalpaq xalıq erteklerinde bir qatar mádeniy mazmundı ózinde jamlegen metaforalar keń qollanılgan. Mısalı: -Háy, balam, sen hesh zattıń atın atay almadıń. Endi ózim-aq aytayın, - dep bir qalta, bir shapan, bir tas beripti. - Mınaw qalta - kózqalta degen. Ishine qum salıp, tillá bol deseń, tillá boladı, yaki tas salıp, gáwharı shamshıraq bol deseń, gáwharı shamshıraq boladı. Shapanı kiysen, hesh adamǵa kórinbeyseń. Mınaw tasqa

«bar, anaw patshaniń jurtın gúlopat et» deseń yamasa qansha jaw bolsa da «bar, anaw jawlardı qır» deseń, birin qoymay qıradı. Balıqshınıń balası patshaniń bergen sıyıqların alıp, óz úyine qaytadı. (Abat patshalıq, 189-bet).

Metaforalar kóp jıllar dawamında xalıq sanasında bekkem saqlanıp kiyatırğan semantikalıq birlikler arqalı ańlatıladı. Til biliminde, ádette, metaforalar awıspalı mánige iye sózler arqalı bildiriledi. Máselen, túlki - hiylekerlik, eshek - jalqawlıq hám erinsheklilik, sonday-aq, qara kúsh iyesi, sıyrı bolsa ańsızlıq hám aqmaqlıq sıyaqlı belgilerdi bildiredi. Sonıń menen birge, xalıq erteklerinde milliy dúnyaqaras hám oy-pikirdiń tereńligin bildiretuǵın ótkir mánili metaforalar salmaqlı orın iyeleydi.

Ertekler tilinde qollanılğan metaforalardı tallaw arqalı olardıń kópshiligi zat hám túsiniń atamalarına tán bolğan ayırım belgiler uqsaslıǵı tiykarında qalıplesip, semantikalıq jaqtan jańasha mánige iye bolǵanlıǵın kóremiz. Máselen, uw hám záhár leksemaları insan ómirine qávıp salıwshı, óltiriw kúshine iye qural sıpatında talqılanadı. Bul leksemalar quramında unamsız sema bar bolıp, olar insan ómirin qurtıw, ómirine zawal bolıw mánilerin ańlatadı. Erteklerde záhár hámmede de ushıraspaydı, ol tiykarınan jalmaıw kempir yamasa niyeti qara, miyrim-shápáátten pútkilley jıraq bolğan qanxor obrazlarǵa tán qásiyet sıpatında sáwlelenedi. Mısalı:

Kempir jigiti penen qızdıń isenimine kirip alıp, jigittiń tamaǵına záhár salıp beripti. Awqattı jegen jigiti es-túsini bilmey qalıptı. (Bir baydıń balaların úylendiriwi, 213-bet).

Sıyqırlı dástúrxan metaforası xalıq erteklerinde keńnen qollanılauı mifopoetikalıq birlik bolıp, ol awıspalı mánide bir qatar lingvokulturologiyalıq hám kognitivlik mazmundı ańlatadı. Dástúrxan bárinen burın, xalıq sanasındaǵı abadanlıq, ırısqa-nesiye, miymandoslıq hám turaqlı turmıstıń tımsalı sıpatında kórinedi. Real turmısta dástúrxan insan ómiriniń áhmiyetli mádeniy belgilerinen biri esaplanıp, ol shańaraqlıq awızbirshilik, bereket hám sociallıq qatnasıqlardıń oraylıq noqatın ańlatadı. Erteklerde bolsa bul predmet sıyqırlı qásiyetke iye bolıp, metaforalıq mániste insannıń arzu-úmitleri hám ideal turmı modelini menen baylanıladı. Mısalı: - Sen meni óltirme, men saǵan ne bol deseń, sol tilegen nárseń bolatuǵın bir dástúrxan bereyin, - dedi hákke (Ǵarrı menen hákke, 81-bet).

Sıyqırlı dástúrxan metaforası xalıqtıń miynetsiz ırısqa-nesiyege erisiw tilegin emes, al ádalatlı turmı, hadal miynet arqalı qıymshılıqlardan qutılıw ideyasın bildiredi. Ol ádette unamlı qaharmanǵa nesip etedi hám onıń ruwxıy pazıyletleri - hadallıq, kishipeylik hám sabır-taqattıń simvolikalıq úlgesi sıpatında talqılanadı. Usı jaǵınan, sıyqırlı dástúrxan metaforası ádep-ıkramlılıq-tárbiyalıq funkciyanı da atqaradı. Metaforalıq jaqtan bul dástúrxan insan ómirindegi jetispewshilikti saplastırıwshı universal qural, yaǵnıy ómirdi teń salmaqlılıqqa keltiriwshı bereket dáreǵi sıpatında conceptuallastırıladı. Sonıń menen birge, ol jámiyettegi sociallıq teńlikke umtılıw, mútájlikke qarsı ruwxıy gúresti de sáwlelendiredi. Lingvokulturologiyalıq kózqarastan qaraǵanda, «sıyqırlı dástúrxan» milliy dúnyatınıwdaǵı materiallıq hám ruwxıy baylıq úylesimin sáwlelendiriwshı áhmiyetli metafora esaplanadı. Qaraqalpaq xalıq ertekleri hám awızeki ádebiyatında dástúrxan metaforası mádeniy, sociallıq hám ruwxıy jaqtan áhmiyetli orın iyeleydi. Ol xalıq sanasında shańaraq hám jámiyettiń oraylıq noqatı sıpatında qaraladı, dástúrxan átirapında shańaraq aǵzaları jıynalıp, miymanlar qabıl etiledi hám jámiyetlik qatnasıqlar qalıplesedi. Sonlıqtan, dástúrxan shıdamlılıq, tatıwlıq hám miymandoslıq tımsalı sıpatında kórinedi. Mısalı: Hákke qaptalıńda jatqan dástúrxandı alıp: -Jayıl dástúrxan, jayıl!, -dep silkti. Dástúrxan jayılp, túrli tamaqlar menen toladı. Tamaq jep bolğan soń: -Jıynal dástúrxan, jıynal!,-deydi hákke. Dástúrxan jıynaladı (Ǵarrı menen hákke, 81-bet).

Sonday-aq, dástúrxan abadanlıq, ırısqa-nesiye hám ómirdegi baylıqtı ańlatadı. Erteklerde "sıyqırlı dástúrxan" arqalı bul mániler metaforalıq usılda kórsetiledi, yaǵnıy insańǵa tolıq ırısqa beriw yaqi arzu-niyetlerdiń ámelge asıwı sıpatında talqılanadı. Onıń átirapındaǵı ortalıq hám tolılıǵı xalıq sanasında bereket hám qayır-saqawat, hadallıq, miyrim-shápáát hám kishipeylik sıyaqlı qadıriyatlar menen baylanıladı.

Dástúrxannıń metaforalıq xızmeti sonnan ibarat, ol tek materiallıq buyım sıpatında emes, al ruwxıy turaqlılıq, sociallıq ádillik hám insan arzu-niyetleriniń tımsalı sıpatında da kórinedi. Solay etip, dástúrxan qaraqalpaq milliy dúnyaqarasında oraylıq mádeniy hám kognitivlik mánige iye bolıp, xalıq sanasındaǵı mádeniy qadıriyatlar hám turmıslıq tájiriye arasındǵı úziksiz baylanıstı támiyinleydi.

Xalıq erteklerinde ushırasatuǵın sıyqırlı buyımlar metaforası insannıń arzu-niyetleri, sociallıq mútájlikleri hám milliy kózqarasınıń simvolikalıq kórinisi bolıp esaplanadı. Sonıń ishinde, sıyqırlı dástúrxan, ushar gilem, sıyqırlı hasa hám iye metaforalıq mazmunı, atqarıp atırǵan funkciyası jáne kognitivlik júklemesi jaǵınan óz-ara parıqlanadı. Sıyqırlı dástúrxan metaforalıq jaqtan abadanlıq, bereket hám ırısqa-nesiyebeńiń tolıq dáreǵin ańlatadı. Ol insannıń turmıslıq mútájliklerin qanaatlandırıwǵa qaratılǵan ideal model sıpatında kórinip, xalıq sanasında miymandoslıq, shańaraqlıq tatıwlıq hám sociallıq turaqlılıq sıyaqlı qadıriyatlar menen úziksiz baylanıladı. Bul metafora kóbirek sociallıq-ekonomikalıq arzuwlarǵı bildirip, materiallıq abadanlıqqa erisiw tilegin simvolikalıq tárizde sáwlelendiredi. Ushar gilem bolsa háreket, erkinlik hám aralıqtı jaqınlatıw imkanıyatı menen baylanıslı metaforalıq obraz bolıp tabıladı. Ol xalıq oy-pikirinde insannıń sheklewlerden shıǵıw, keńislik hám waqıt tosqıların saplastırıw tilegin bildiredi. Ushar gilem arqalı insannıń bilimge, jańa tájiriyege hám belgisiz mákanlarǵa umtılwı sáwlelendiriledi. Usı mániste, bul metafora kognitivlik hám ekzistenciallıq mazmunǵa iye bolıp, insan erkinligin bildiriwshı simvol sıpatında talqılanadı. Sıyqırlı hasa metaforası bolsa hákimiyat, qúdiret hám basqarıw simvolı esaplanadı. Ol ádette haqıyqatlıqtı ózgeritiw, ádillikti tiklew yamasa zalım kúshlerdi jeńiw quralı sıpatında qollanılardı. Metaforalıq kózqarastan, sıyqırlı tayaq insan erk-ıqrarı, aqlı hám ruwxıy üstinliginiń simvolikalıq kórinisi bolıp, ol kúshitiń tek fizikalıq emes, al ruwxıy mánisin de ańlatadı. Al iye metaforası adamnıń ishki tábiyatınıń transformaciyanıwın sáwlelendiriwshı kognitiv model esaplanadı. Ol insan hám haywan arasındǵı názik shegaranı hám sırtqı agressiv tásirdeń insandı joq etiw qáwpin belgileydi.

Мисал: Diyqan: - Meniñ bir sıyqırlı tayağım bar edi, sonı patshanıñ adamları jımqırıp ketti, sol tayağımı saraydan ákelip berinler, - dep buyıradı. Dáwler «Qup, ájep!» deydi de kózden gayıp boladı. Bir zamattan olar tayaqtı ákelip, diyqannıñ qolına uslatadı. Diyqan tayaqtı jerge úsh márte urıp: - Dástúrxanğa tabaq-tabaq as keltir, - dep edi, aytqanı hápzamatta tayın boldı. Ol dáwlerdi dástúrxanğa mirát etip, olarğa zıyapat berdi. Sonnan baslap, sıyqırlı tayaq ta, dáwler de onıñ xızmetinde bolıptı. Diyqan sol jerdegi kámbağallardıñ barlıǵına jerdem berip, úysizlerdi úyli, kúysizlerdi kúyli etip, ózi solardıñ kátqudası bolıp muradı maqsetine jetipti. (Qonaq shimshıq hám kútilmegen sıylıq, 185-bet). Biybisánem gilemdi jayıp jiberip, onıñ ústine Jálimbetti, eki attı hám tas tabaqtı salıp, ústine ózi de minip, «óz elime jetker» dep buyırıp berdi. Gilem jerden kóterilip, kózdi ashıp jumǵansha eline kelip tústi (Muradına jetken ashıqlar, 32-bet). Saraydıñ ishine kirip, Biybisánem qolındaǵı iyne menen ebin tawıp patshanı hám qasındaǵı wázirleri menen jállatların túrtip-túrtip jiberdi. Patshadan basqası shoshqa boldı da, patsha bir hánǵı eshek bolıp tura qaldı (Muradına jetken ashıqlar, 32-bet).

Salıstırmalı tallaw sonı kórsetedi, sıyqırlı dástúrxan insannıñ turmıshlıq talapların qanaatlandıruwǵa qaratılǵan materiallıq-sociallıq idealdı ańlatsa, ushar gilem erkinlik hám bilimge umtıladı, sıyqırlı hasa bolsa ádillik hám qúdiret arqalı tártip ornatiw ideyasın bildirip, sıyqırlı iyne – hákimiyat hám qadaǵalawdıñ simvolı. Bul mánilerdi birlestiriwshi ulıwma tárepi - olardıñ barlıǵı insan oyındaǵı ideal álem modelin qalıplestiriwge xızmet etiwı, ayırmashılıq tárepi bolsa metaforalıq baǵdarı hám semantikalıq júklemesi bolıp tabıladı.

Juwmaq hám usınısılar. Sońǵı jılları filologiyalıq baǵdarda júzege kelgen izertlew jumısları burın dástúriy filologiya sheńberinde izertlengen til qubılısı hám leksemaların jańa talqılawda izertlew ushın imkaniyat jarattı. Nátiyjede sózdiñ awıspalı mánige ótiwiniñ tiykarǵı usıllarınan biri esaplangan metaforanı da álemge milliy kóz-qarastıñ kórinisi sıpatında úyreniw jolǵa qoyıldı. Juwmaqılap aytatuǵın bolsaq, metaforalar qaraqalpaq xalıq erteklerinde universal xızmette keliwi, yaǵnıy tek ǵana qaraqalpaq xalqında emes, al dúnyanıñ kópshilik xalıqlarına tán process ekenligi belgili. Metaforalarda xalıqtıñ milliy psixologiyası, álemdi, barlıqtı tanıwı, onı qabıl etiwı, túsiniw procesiniñ xızmeti de kórinedi. Ertekler tilinde qollanılǵan metaforalar qaraqalpaq xalqınıñ milliy-mádeniy qádiriyatlarındaǵı tiykarǵı túsiniqler haqqında biybaha maǵlıwmatlardı beredi. Olardıñ kópshiligi predmet mánisindegi leksemalar arqalı real mánisti emes, mádeniy konnotaciyanı názerde tutqan.

ÁDEBIYATLAR

1. Телия В.Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: —Языки русской культуры, 1996. –С. 222
2. Слышкин Г.Г. От текста к символу. Лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании дискурса. –М.: Издательский центр «Академия», 2000.
3. Алефиренко Н.Ф. Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка. Учебное пособие. – М.: Флинта, Наука, 2010. –С. 21.
4. Вежицкая А. Семантические универсалии и описание языков. — Москва: Язык русский культуры, 1999. — 270-274 с. — URL: <https://search.rsl.ru/ru/record/01000598629>
5. Abdinazimov Sh., Tolibayev X. Lingvokulturologiya. – Nókis: Qaraqalpaqstan, 2020
6. Жураев М.Расулова З. Миф, маросим ва эртақ. Тошкент, 2014.
7. Каракалпак фольклоры. Көп томлык. 67-76-томлар. – Нөкис: Илим, 2014.
8. Абдиназимов Ш. Лингвофольклористика. – Нөкис: Миразиз Нукус, 2015. – 132 б.
9. Мақсетов К. Каракалпак фольклорының эстетикасы. –Нөкис: Қарақалпақстан, 1971. - 112 б.
10. Телия В.Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира // Язык и картина мира / Отв. ред. Б.А. Серебряков. – Москва, 1988. – С. 217.

Annotatsiya. Ushbu maqola lingvokulturologiyaning asosiy tushunchalari doirasida xalq og‘zaki ertaklaridagi metaforalarni tahlil qilishga bag‘ishlangan. Unda uchar gilam (fazoni zabt etish), yashil dasturxon (farovonlik va baraka), sehrli hasa (hokimiyat va qudrat) va sehrli igna (nazorat, boshqaruv) kabi artefaktlarning lisoniy va madaniy tabiati ko‘rib chiqiladi. Maqolada bu obyektlar oddiy ertak elementi emas, xalq mentaliteti, qadimiy diniy e‘tiqodlari va an‘anaviy madaniyat turining ifodasi sifatida tadqiq etiladi. Tadqiqot davomida bu tushunchalarning milliy olamshunosligidagi o‘rni va ularning til tizimidagi konseptual ma‘nolari aniqlangan.

Tayanch so‘zlar: lingvokulturologiya, sehrli buyumlar, metafora, metamorfoza, mifologik ong, ramz.

Аннотация. Данная статья посвящена анализу метафор в народных сказках в рамках основных понятий лингвокультурологии. Рассматривается языковая и культурная природа таких артефактов, как летающий ковёр (покорение пространства), скатерть (благополучие и изобилие), волшебная трость (власть и могущество) и волшебная игла (контроль, управление). В статье эти объекты рассматриваются не как элементы простой сказки, а как проявления менталитета народа, древних религиозных верований и традиционной культуры. В ходе исследования была определена роль этих понятий в национальном мировоззрении и их концептуальные значения в языковой системе.

Ключевые слова: лингвокультурология, магические предметы, метафора, метаморфоза, мифологическое сознание.

Annotation This article is devoted to the analysis of metaphors in folk tales within the framework of the basic concepts of linguoculturology. It examines the linguistic and cultural nature of artifacts such as the flying carpet (conquering space), the open tablecloth (prosperity and abundance), the magic staff (power and authority), and the magic needle (control, management). In the article, these objects are examined not as elements of a simple fairy tale, but as a reflection of the mentality of the people, ancient religious beliefs, and traditional culture. During the research, the place of these concepts in the national worldview and their conceptual meanings in the language system were determined.

Key words: linguoculturology, magical objects, metaphor, metamorphosis, mythological consciousness, symbol.